

УДК 336. 647/.648

Гориславец Павло Анатолійович

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

Гориславец Павел Анатольевич

кандидат экономических наук, доцент

Национальный университет «Львовская политехника»

Horyslavets Pavlo

PhD in Economics, Associate Professor

Lviv Polytechnic National University

Величко Ирина Ігорівна

студентка

Національного університету «Львівська політехніка»

Величко Ирина Игоревна

студентка

Национального университета «Львовская политехника»

Velychko Iryna

Student of the

Lviv Polytechnic National University

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

УПРАВЛЕНИЕ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ

СФЕРЫ ОПТОВОЙ ТОРГОВЛИ

CASH FLOW MANAGEMENT OF WHOLESALE ENTERPRISES

Анотація. У статті досліджуються концептуальні підходи щодо визначення сутності грошового потоку та основні аспекти управління

грошовими потоками підприємства з врахуванням специфіки діяльності підприємств оптової торгівлі. Грошові потоки визначено як самостійний об'єкт управління, котрий має свої особливості для кожного окремого підприємства. Обґрунтовано актуальність забезпечення ефективної системи управління грошовими потоками на підприємстві в сучасних ринкових умовах. Досліджено основні тенденції ринку оптової торгівлі України. Встановлено основні проблеми та ризики для підприємства, а також надано рекомендації щодо їх мінімізації. Здійснено аналітичне дослідження результатів діяльності підприємств сфери торгівлі: товарообороту; частки продовольчих та непродовольчих товарів в загальному обсязі товарообороту; фінансових результатів до оподаткування у розрізі малих, середніх та великих підприємств оптової торгівлі України; визначено рівень рентабельності; співвідношення збиткових та прибуткових підприємств. Встановлено взаємозв'язок між управлінням грошовими потоками підприємства та забезпеченням його ефективного функціонування на ринку в поточний момент та у майбутньому. Сформульовано цілі, котрі можуть бути поставлені підприємством перед системою управління грошовими потоками. Визначено основні фактори впливу на ефективність формування грошових потоків. Враховуючи посередницьку функцію підприємства оптової торгівлі у ринкових відносинах між клієнтами та постачальниками, встановлено три складові, котрі мають бути враховані для забезпечення дієвості системи управління грошовими потоками.

Ключові слова: *грошовий потік, чистий грошовий потік, ефективність, управління грошовими потоками, оптова торгівля.*

Анотація. *В статье исследуются концептуальные подходы к определению сущности денежного потока и основные аспекты управления денежными потоками предприятия с учетом специфики деятельности*

предприятий оптовой торговли. Денежные потоки определены как самостоятельный объект управления, который имеет свои особенности для каждого отдельного предприятия и обоснована актуальность обеспечения эффективной системы управления денежными потоками на предприятии в современных рыночных условиях. Исследованы основные тенденции рынка оптовой торговли Украины. Установлены основные проблемы и риски для предприятия, а также даны рекомендации по их минимизированию. Осуществлено аналитическое исследование результатов деятельности предприятий сферы торговли: товарооборота, доли продовольственных и непродовольственных товаров в общем объеме товарооборота; финансовых результатов до налогообложения в разрезе малых, средних и крупных предприятий оптовой торговли Украины; определен уровень рентабельности; соотношение убыточных и прибыльных предприятий. Установлена взаимосвязь между управлением денежными потоками предприятия и обеспечением его эффективного функционирования на рынке в текущий момент и в будущем. Сформулированы цели, которые могут быть поставлены предприятием перед системой управления денежными потоками. Определены основные факторы влияния на эффективность формирования денежных потоков. Учитывая посредническую функцию предприятия оптовой торговли в рыночных отношениях между клиентами и поставщиками, установлены три составляющие, которые имеют быть учтены для обеспечения действенности системы управления денежными потоками.

Ключевые слова: *денежный поток, чистый денежный поток, эффективность, управление денежными потоками предприятия, оптовая торговля, проблемы рынка оптовой торговли.*

Summary. *The article investigate the conceptual approaches to determining the essence of cash flow and the main aspects of cash flow*

management of the enterprise, taking into account the specifics of wholesale trade enterprises.

Cash flow is defined as an independent object of management, which has its own characteristics for each individual enterprise and substantiates the relevance of providing an effective system of cash flow management in an enterprise in modern market conditions.

The main tendencies of the wholesale trade market of Ukraine are investigated. The main problems, their impact and risk for the company are identified, and recommendations for their minimization are provided. The analytical research of results of activity of enterprises of sphere of trade is carried out: an indicator of efficiency of functioning of the enterprises of wholesale trade - commodity turnover; the share of food and non-food products in the total volume; financial results before taxation in terms of small, medium and large wholesale enterprises of Ukraine; the level of profitability is determined; the ratio of unprofitable and profitable enterprises. The relationship between the management of cash flows of the enterprise and ensuring its effective functioning in the market at the moment and in the future.

The goals that can be set by an trading company before the cash flow management system are formulated. The main factors influencing the efficiency of formation and circulation of cash flows are determined. Considering the intermediary function of the wholesale trade in market relations between customers and suppliers, there are three components that must be taken into account, to ensure the effectiveness of the cash flow management system. An effective cash flow management system is a guarantee not only of achieving financial independence of the enterprise, profitability, stability in the current activities, but also the basis for achieving long-term development goals.

Key words: *cash flow, net cash flow, efficiency, cash flow management of the enterprise, wholesale, wholesale market problems*

Вступ. Рівень результативності діяльності підприємства в ринкових умовах залежить від своєчасно прийнятих управлінських рішень. Управління грошовими потоками є однією з невід'ємних складових управління фінансами, в процесі якого потрібно враховувати як внутрішні фактори, так і вплив ситуації на ринку в цілому. Діяльність у сфері оптової торгівлі є причиною особливостей у формуванні та управлінні грошовими потоками підприємств. Неможливо забезпечити ефективність діяльності суб'єкта господарювання на ринку оптової торгівлі, враховуючи лише показники прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості чи платоспроможності, потрібно визначати першочергові причини відповідного стану підприємства.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема управління грошовими потоками займалась велика кількість науковців. Вони досліджували у своїх працях окремі аспекти управління грошовими потоками, такі як: «грошові потоки» як економічну категорію та їх класифікацію; аналіз, прогнозування, оцінювання ефективності, оптимізація, контроль грошових потоків. Варто звернути увагу на роботи: Г. Дребіт [1], Ю. Єрешко [2], К. Сердюков [3], Г. Кошельок [4]. А. Корнійчук [5], які досліджували проблеми та перспективи розвитку комерційної діяльності торговельних підприємств, а А. Грінько [6] визначив показники грошових потоків, котрі варто застосувати при оцінці ефективності діяльності торговельних підприємств. Досліджувана тематика праць надалі залишається актуальною, оскільки управління грошовими потоками потребує постійного вдосконалення у відповідності з тенденціями функціонування торговельного ринку.

Мета статті. Метою написання статті є дослідження підходів щодо визначення сутності грошового потоку підприємства та основних аспектів управління грошовими потоками з врахуванням специфіки діяльності підприємств оптової торгівлі України.

Виклад основного матеріалу. Досягнення фінансової незалежності підприємства, прибутковості, стабільності функціонування у поточній діяльності та довгостроковій перспективі залежить від дієвого управління його грошовими потоками. Взаємовідносини підприємства з контрагентами, органами державної влади, та навіть з власними працівниками є причиною існування грошових потоків. Тому, насамперед, варто дати визначення поняттю «грошовий потік». Для систематизації існуючих поглядів Г. Дребіт пропонує виділити три підходи для дефініції даної категорії: статичний, динамічний та агрегований [1, с. 30]. Статичний підхід передбачає визначення грошового потоку як чистого руху грошових коштів за період, при цьому існує розподіл на позитивний та негативний грошовий потік. Характерним для динамічного підходу є ототожнення грошових потоків з надходженням та вибуттям грошових коштів та їх еквівалентів у плані на майбутній період, або ж у звіті за попередній. При агрегованому підході описується рух грошових коштів не лише на певну дату, а й в динаміці, при цьому з можливістю оцінки зміни фінансового стану підприємства, внаслідок дії певних факторів [2, с. 42].

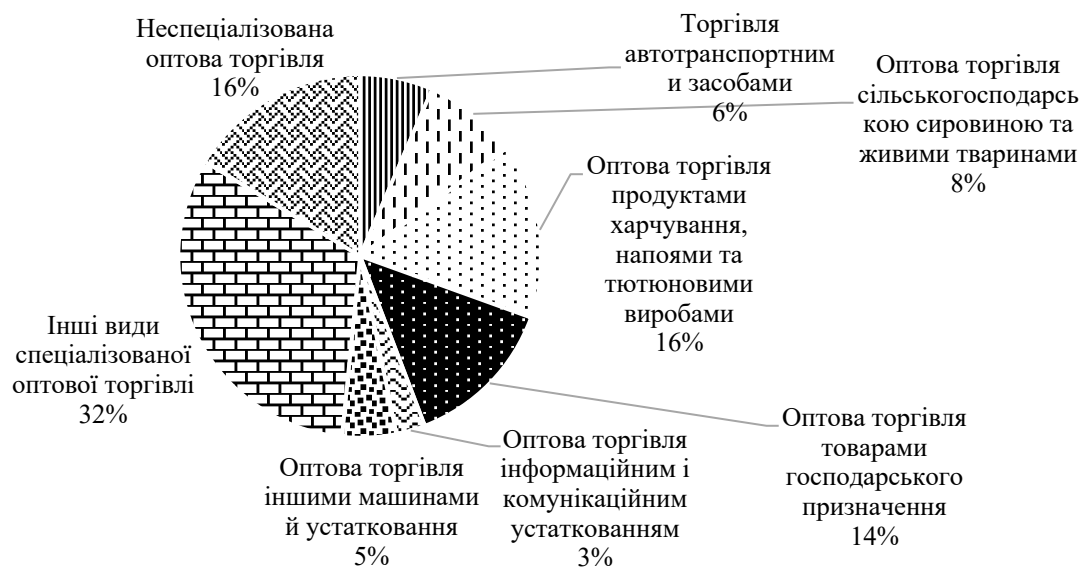
Саме агрегований підхід, на нашу думку, дозволяє найбільш вичерпно розкрити значення грошового потоку, тому його можна визначити, як суму розподілених у часі надходжень та видатків грошових коштів, отриманих в результаті функціонування певного виду активів чи втілення конкретного проекту. Унікальність грошового потоку кожного окремого суб'єкта підприємництва залежить від галузі та конкретного виду його діяльності, величини власного капіталу та рівня доступності зовнішніх джерел фінансування, масштабу діяльності, стратегічної політики суб'єкта тощо. Для забезпечення ефективного функціонування торгового підприємства на ринку важливими є не лише управління показниками його діяльності, але й визначення основних тенденцій, котрі властиві галузі загалом.

Основним узагальнюючим показником ефективності функціонування

підприємств оптової торгівлі є обсяг товарообороту. За даними Державної Служби Статистики України у 2017-2019 рр. оптовий товарооборот в Україні має позитивну тенденцію. Обсяг товарообороту у 2017 р. становив 1908670,6 млн. грн, у 2018 р. - 2215367,4 млн. грн, у 2019 р. - 2322176,9 млн. грн. Темп приросту становить 21,6%. Структура оптового товарообігу за видами товарів характеризується певною стабільністю: частка продовольчих товарів становить 16,5–16,9% від загального обсягу, частка непродовольчих товарів – на рівні 83%. Незначне збільшення частки продажу товарів, що вироблені на території України з 43,7% до 44,1% – у 2019 р.

Графічна інтерпретація даних про структуру оптового товарообороту України у 2019 році на зображено рис.1.

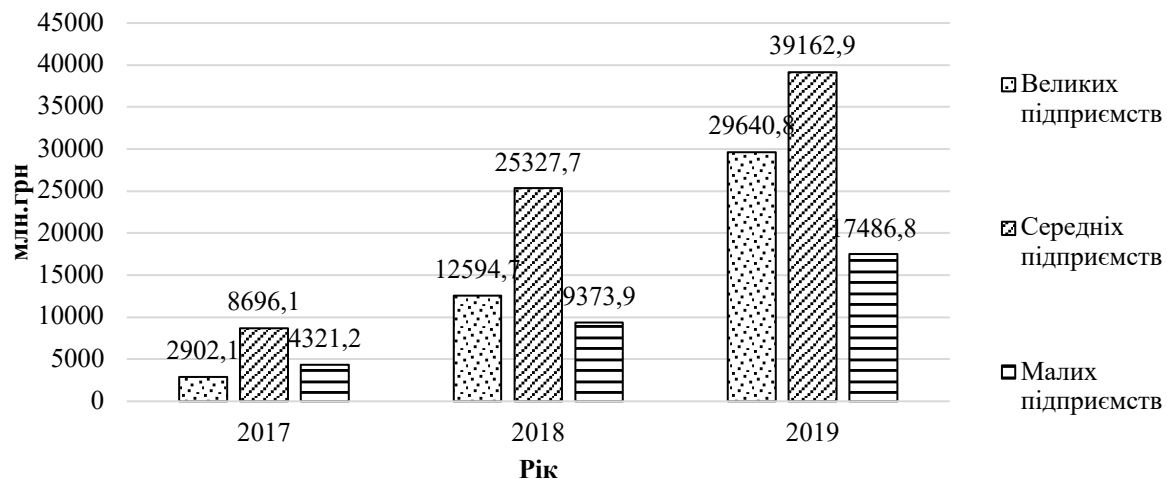

Рис. 1. Структура оптового товарообороту за видами економічної діяльності у 2019 році

Джерело: розроблено авторами на основі даних [7]

Як видно з рис.1, найбільшу частку – більше 30% становили Інші види спеціалізованої оптової торгівлі (клас 46.7 за КВЕД-2010). Щодо фінансових результатів до оподаткування за видами економічної діяльності за КВЕД-2010 (Секція G), то вони зростали з 15919,4 млн.грн. у 2017 р. до 86290,5 млн. грн. у 2019 рр. Їх розподіл за розміром підприємств на великі,

середні та малі можна побачити на рис.2.

Рис. 1. Фінансові результати до оподаткування великих, середніх, малих підприємств Секція G (за КВЕД-2010) за 2017-2019 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі даних [7]

Бачимо з рис. 2, що найбільший прибуток у сфері оптової торгівлі припадає на середні підприємства, проте у всіх наявне зростання фінансового результату. Відносний показник ефективності функціонування - рівень рентабельності всієї діяльності підприємств Секції G становив: у 2019 р. – 20,4 %, у 2018 р. - 11,4%, у 2017 р. -18,8%.

Відсоткове співвідношення підприємств, котрі отримали прибуток та котрі отримали збиток у 2019 р. становило 77,2% прибуткових та 22,8%, у 2018 р. – 78,7% до 21,3%, а у 2017 р. – 72,4% до 27,6% відповідно.

Попри загальне підвищення рівня рентабельності, четверта частина усіх підприємств оптової торгівлі України залишаються збитковими у 2017–2019 рр. Це пов'язано із певними проблемами, котрі притаманні даному ринку, а причиною може бути неефективне управління грошовими потоками. Основні проблеми, котрі можуть виникнути в процесі управління грошовими потоками підприємств оптової торгівлі України та шляхи їх вирішення узагальнено у табл.1.

Таблиця 1

Основні проблеми в управлінні грошовими потоками підприємств

оптової торгівлі України та шляхи їх вирішення

	Проблема	Вплив	Ризик	Рекомендація
1	Нестача фінансових ресурсів	Дороговартісні кредитні ресурси стримують розвиток підприємств. Нестача капіталу для ведення діяльності та обмеження перспектив розвитку	Зміни ставок за кредитами та позиками, а також необхідністю сплати додаткових сум при несвоєчасному чи неповному погашенні платежів	При неможливості збільшення частки власного чи запозиченого капіталу для ведення діяльності, звертати увагу на спеціальні банківські програми щодо фінансування бізнесу, наприклад «кредити на поповнення обігових коштів»
2	Нестабільність курсу національної валюти	Вплив на обсяг інвестицій. Зміна вартості імпортованих товарів	Збитки, спричинені коливанням курсу валют	Врахування можливих змін шляхом оцінювання тенденцій на ринку, а також на основі прогнозних даних офіційних звітів
3	Проблеми управління дебіторською заборгованістю	Невиправданий розмір дебіторської заборгованості є іммобілізацією власного капіталу, а перевищення його певного рівня може привести до втрати ліквідності	У разі існування безнадійної та сумнівної дебіторської заборгованості у складі її первісної вартості, що не підтверджена резервом сумнівних боргів	Аналіз та оцінка тенденцій розвитку ситуації з погашенням контрагентами дебіторської заборгованості; рефінансування дебіторської заборгованості; контроль простроченої дебіторської заборгованості та попередження формування безнадійної заборгованості
4	Проблеми управління кредиторською заборгованістю	Вплив ліквідності та платоспроможності підприємств. Зменшення капіталу.	Необхідність оплати штрафів, пені, неустойок у випадку несвоєчасного або неповного погашення зобов'язань перед постачальниками та іншими кредиторами	Аналіз формування і погашення кредиторської заборгованості, обґрунтування доцільності отримання відстрочки. Попередження формування простроченої кредиторської заборгованості
5	Високі витрати логістичної системи	Підвищення витрат та вплив на кінцеву ціну товару	Зменшення рентабельності товарообороту	Використання переваг власної мережі дистрибуції; підвищення ефективності використання складських приміщень та контроль за орендними ставками; оптимізація запасів товарів у відповідності з потребами замовників

Джерело: власна розробка авторів

Отже, перераховані вище проблеми потребують постійного контролю зі сторони фінансових менеджерів підприємств, оскільки матимуть вплив на формування фінансових ресурсів та на загальний фінансовий стан підприємства.

У своїй діяльності підприємство оптової торгівлі повинно враховувати як потреби клієнтів, так і постачальників, при цьому система управління грошовими потоками оптовика повинна забезпечити ефективність використання його ресурсів. Грошові потоки є самостійним об'єктом

управління [3]. Цілями управління грошовими потоками торговельного підприємства є: своєчасне формування капіталу для продовження ведення діяльності підприємства; підтримка допустимого рівня платоспроможності та фінансової стійкості, попередження кризових явищ; збільшення обсягу вхідних грошових потоків та їх оптимізація; підвищення оборотності грошових коштів; збільшення оптимального розподілу у часі та просторі наявних грошових коштів; скорочення затрат на генерування нових вхідних грошових потоків [4, с. 299]. Виконання поставлених цілей перед системою управління можна досягти врахувавши сутність грошового потоку, а також його унікальність для конкретно взятого підприємства. Особливості суб'єкта оптової торгівлі пов'язані його посередницькою функцією у ринкових відносинах між клієнтами та постачальниками. Такі відносини є основою формування грошового потоку від операційної діяльності, зокрема, вхідний грошовий потік відображає надходження грошових коштів від клієнтів, а вихідний – витрачання на оплату товарів чи послуг постачальникам.

Існує велика кількість показників для оцінювання ефективності формування грошових потоків [6], проте величина чистого грошового потоку підприємства є одним із найважливіших, тому актуальним є дослідження факторів впливу на його зміну. До таких факторів для підприємства торгівлі можна віднести: стан кредиторської та дебіторської заборгованості, грошових коштів, розміру грошових надходжень та виплат.

В процесі дослідження був застосований факторний аналіз на прикладі ТОВ «ТІВА Україна» [8], з врахуванням мультиплікативного зв'язку між факторами та показником ефективності чистого грошового потоку підприємства. Для дослідження враховано наступні коефіцієнти: коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів (-5,948), коефіцієнт осідання позитивного грошового потоку (0,0011), інкасації дебіторської заборгованості (8,9094), ліквідності майбутнього грошового потоку

(0,1013), покриття кредиторської заборгованості грошовими виплатами (1,1012). Було виявлено, що значний вплив має значення коефіцієнта інкасації дебіторської заборгованості та коефіцієнт покриття кредиторської заборгованості грошовими виплатами, а найменший вплив - коефіцієнт осідання позитивного грошового потоку. Також ознакою не ефективного управління грошовими потоками підприємства є погіршення поповнення залишку грошових коштів підприємства за рахунок чистого грошового потоку. Визначені фактори впливу на формування грошового потоку є досить типовими для підприємств торгівлі, оскільки основою їх діяльності є закупівля товарів та їх реалізація, проте вона може бути не узгодженою у часі, тобто не відбувається повної сплати в момент купівлі. Надходження від реалізації товарів та послуг є скоригованою виручкою від реалізації на величину зміни дебіторської заборгованості та одержаних авансів від клієнтів, оскільки частина товарів та послуг постачається в кредит або на умовах передоплати, що у свою чергу, підтверджує вплив фактору - надходження авансів від покупців і замовників. Щодо витрачання на оплату товарів (робіт, послуг), то даний показник є основною витратною частиною підприємства оптової торгівлі. Враховуючи це, для забезпечення дієвості системи управління грошовими потоками підприємства оптової торгівлі важливими є три складові:

- 1) досягнення врівноваженості між величиною надходжень та величиною витрат;
- 2) наявність узгодженості грошових потоків у часі, що має вагомий вплив на фінансову рівновагу;
- 3) забезпечення доцільності використання наявних грошових коштів.

Отже, у процесі управління грошовими потоками потрібно виявити причини та силу позитивного й негативного впливу основних факторів на ефективність грошового потоку підприємства, діагностувати сильні та слабкі сторони підприємства у формуванні та використанні грошових

коштів з метою забезпечення ефективності грошових потоків. Варто враховувати загальні тенденції ринку, щоб забезпечити швидке реагування системи управління на можливі загрози.

Висновки. Досягнення фінансової незалежності підприємства, прибутковості, стабільності функціонування у поточній діяльності та довгостроковій перспективі залежить в значній мірі від дієвого управління його грошовими потоками. Проблеми фінансового, стратегічного чи будь якого іншого характеру, котрі виникають під час функціонування підприємства на ринку, тобто проблеми його бізнес-середовища, можуть мати вплив і на саме підприємство. Проблеми в управлінні грошовими потоками та досягненні певного рівня ефективності формування та циркуляції грошових потоків, спричинені специфікою діяльністю підприємств торгівлі. Виконання цілей поставлених перед системою управління можна досягти врахувавши сутність грошового потоку, його унікальність для кожного підприємства. Ефективна система управління грошовими потоками є запорукою не лише досягнення фінансової незалежності підприємства, прибутковості, стабільності функціонування у поточній діяльності, але й основою для досягнення довгострокових цілей розвитку.

Література

1. Дребіт, Г.М. (2019). Планування та контроль грошових потоків на підприємствах: дис. на здоб. наук. ступ. канд. ек. наук: спец. 08.00.08. Київ: КНЕУ, 256 с. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Drebit_Dissertation.pdf.
2. Єрешко, Ю.О (2011). Сутність грошових потоків підприємства як економічної категорії. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2011_4_11.
3. Сердюков К.Г. (2019). Управління грошовими потоками підприємства. URL:

<http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/2435>

4. Кошельок Г.В. (2018). Сучасні підходи до управління грошовими потоками підприємства. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2018_4_19
5. Корнійчук А.А. (2018). Проблеми і перспективи розвитку комерційної діяльності торговельних підприємств. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2018-1\(83\)-71-75](https://doi.org/10.26642/jen-2018-1(83)-71-75)
6. Грінько А.П. (2015). Система показників грошових потоків для оцінки ефективності діяльності торговельних підприємств. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_2%283%29__12
7. Офіційний сайт Державної Служби Статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/spr.htm
8. Офіційний сайт ТОВ «ТІВА Україна». URL: <https://tiva.ua/>

References

1. Drebit G. (2019). Planning and control of cash flows at enterprises Kyiv: View. KNEU, 246 s.
2. Yereshko, Yu. (2011). The essence of cash flows of an enterprise as an economic category. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2011_4_11
3. Serdyukov K. (2019). Cash flow management of the enterprise. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/2435>
4. Koshelok G. (2018). Modern approaches to cash flow management. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2018_4_19
5. Korniychuk A. (2018). Problems and prospects of development of commercial activity of trade enterprises. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2018-1\(83\)-71-75](https://doi.org/10.26642/jen-2018-1(83)-71-75)
6. Grinko A. (2015). System of cash flow indicators to assess the effectiveness of commercial enterprises. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_2%283%29__12

7. Official website of State Statistics Service of Ukraine. URL:
https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/spr.htm
8. Official website of «TIVA Ukraine» Ltd. URL: <https://tiva.ua/>